

Kansojen nimistä.

Tietosanakirja noudattaa yksinkertaista ohjetta että kansojen nimet johdetaan maiden nimistä, samoin kuin asianomaisten kielten nimet ovat samat kuin maidenkin, kun vain 'kieli' asetetaan jälkeen. Siinä on yksinkertaisuutta, mutta tämä sana on kaksimielinen. On yksinkertaisuutta, joka on samaa kuin mutkattomuus ja yksoikoisuus, mutta on myöskin sellaista, jota joskus kutsutaan pyhäksi yksinkertaisuudeksi. Tässä on jälkimmäistä.

Todellinen asianlaita on päinvastainen: maan nimi johtuu kansan nimestä. Oetaan *saksa*, jota virossa semmoisenaan käytetään saksalaisen nimenä samoin

kuin meillä kauppasaksa. Se on *Sachse*, aikaisimmin Itämeren etelärannalle ulottuvan germaanisen heimon nimi, heimon, joka muita myöhemmin Kaarle Suuren sotaretken jälkeen kääntyi kristinuskoon ja tuli sitten voimakkaimaksi saksalaisuuden levittäjäksi. Eräs haara heitä angleihin liittyneinä siirtyi Britannian saarelle.

Entä *Venäjä*. Sen alkuperäinen muoto on ollut *venede*, *venäde*, josta *venät* vielä näkyy partitiivissa *venättä*. Mielenkiintoinen on kysymys, mistä me olemme tämän sanan saaneet. Sehän on Itämeren eteläpuolella asuneen slaavilaiskansan vendien nimi ja lisäksi niin vanhassa

muodossa, että siinä on tallella toisessa tavussa ollut vokaali. Germaanit kutsuivat tällä nimellä alkuaan kaikkia slaavilaisia heimoja. Suomalaiset ovat nähtävästi saaneet tuon nimen Ruotsista päin, jossa se nähtävästi on ollut käytännössä siihen asti kunnes suomen *ruotsi*-sanasta syntynyt *rūfs, rūš* (vanha *i*-vartalo) *ryss*-muotoon muuttuneena tuli naapuruudessa olevan slaavilaisen naapurin yleiseksi nimeksi. Suomen kautta Ruotsi otti entisen oman sanansa *rōfs-(lagen)* takaisin muuttuneessa merkityksessä.

Nähtävästi on *Viro* nimikin ensin osoittanut myöskin *virolaista* Virumaan asukasta. Sehän on sama kuin meilläkin sukunimenä tavattava *Viro*. Sen sijaan ei virolaisilla ole omaa vanhaa nimeä balttilaiselle naapurilleen, vaan on täytynyt ottaa saksalaisilta *lätlane*, samoin kuin meilläkin viime aikoihin asti on puhuttu *lättiläisistä*, nyt *laivialaisista*. Nähtävästi se seikka, että liiviläiset varhemmin olivat virolaisten ja latvian välillä, esti jälkimmäisten oman nimen tuntemisen virolaisten keskuudessa.

Sitten tulee kaksi ruotsista otettua kielen nimeä, jotka tulivat osoittamaan myöskin kansaa ja maata: *Tanska* (r. *danska*) ja *Ranska* (r. *franska*), Yrjö Koskinen kirjoitti *Franska*. Edellisen sijalla oli muinoin *Tani*, joka on säilynyt *Tanilinnan* eli *Tallinnan* muotoisena. Se esiintyy ensiosana *Danmark'*issa, saks. *Däne* ja muin. ven. *Дюв*. Varhemmin meillä oli yleisenä *Juutti*, vrt. *Juutirauma*. Miten lienevät keskiaikana Pariisissa opiskelleet maanmiehemme kutsuneet Ranskaa, ehkä *Fransiaksi*?

Mutkikas on asia Englannin osalta. Itse maan nimenä *Englanti* lienee vanha muoto, mutta englantilaista kutsuttiin vielä muutama vuosikymmen sitten yleensä *engelsmanniksi* ja kieltä *engelskaksi*, mikä itse asiassa ei ollut sen kummempiki kuin *tanska* ja *ranska*. *Englannin*

kielen puhuminen tai oppiminen, on selvästi ilmaistua suomen kieltä, mutta joka kirjoittaa *englannin* opiskelemissaan, häneltä tekisi mieli kysyä, sanoisiko hän myöskin puhuvansa *Saksan maata*, kun tarkoittaisi *saksaa* eli *saksankieltä*. Kun kuitenkin jokainen sivistynyt ainakin ymmärtää ruotsia ja tietää siis että *Englanti*-nimen jälkiosa tarkoittaa maata (r. land), niin tuntuu *englannin* puhuminen hullulta ja muistuttaa liiaksi sanantapaa »puhua puuta heinää.» Eikö olisi syytä muuttaa se *englin* puhumiseksi? Ainakin t:ri Lauri Hakulinen, jonka kanssa olen asiasta keskustellut, katsoi, että muutos olisi eduksi kielellemme, jos se vain voitaisiin toteuttaa.

Nyt on tullut, nähtävästi Tietosanakirjan johdolla, tavaksi kirjoittaa Iso Britannia. Se johtuu kai siitä luulosta, että nimi viittaisi imperiumin suureen laajuuteen. Nimi muuttui Britanniaasta Great Britainiksi sen jälkeen kun Irlanti oli valloitettu ja koko saarivaltakunta oli valmis. Suhde nimissä oli siis sama kuin pientilan ja suurtilan välillä. Kun meillä Eliel Aspelin-Haapkylässä vaikutuksesta alettiin käyttää sellaisia muotoja kuin *suurtila* ja *pientila*, päästiin tiivistyksessä askel eteenpäin. Siten tuli Suurbritannia jo taiputuksenkin puolesta mukavammaksi. Iso Britannia oli paha takaskel.

Muutenkin olisi tarpeellista harjoittaa sitä mitä Martti Rapola kutsuu sanarakenteen tiivistämiseksi. Siis miksi *irlantilainen*, kun on kerran *iiri*, *arabialainen* kun on *arabi*? Ei *bulgarialainen*, vaan *bulgari* (huom! ei *bulgaari*, sillä bulgari-laisessa originaalissa on korko ensi tavulla), ei *slovakialainen*, vaan *slovakki*, ei *kroatialainen*, vaan *kroaatti*, ei *sloveenialainen*, vaan *sloveeni*. Huonomuoto on *romanialainen*, sillä *Romania* perustuu alkuperäisen muodon väärrään lukemiseen. Se kirjoitetaan *România* ja korko on i:llä. *â* merkitsee äännettä, joka on

jokseenkin samanlainen kuin ven. *в* (vrt. lat. *panis* 'leipä', rum. *pâne* (*püne*). *România* on kirjakielen muoto, kansanomainen ääntäminen on *Rumânia* (lat. *om* > *um*, esim. *homo* > *um*), siksi venäl. muoto myös *Румыния*. Ranskaksi niinkään *Roumanie*, saks. ruots. *Rumänien*. Kun *Romania*-sanalla tarkoitetaan koko

romaanilaista maailmaa, kaikkia romanisia kieliä puhuvia maita ja entiseen kirkkovaltioon kuulunutta, Ravenan eksarkaattia Romaniaa, it. *Romagna*, olisi selvyuden vuoksi meidänkin käytettävä nimitystä *Rumania*, ja asukkaista *rumaani*.

J. J. Mikkola.